

Diakonissa-
laitos

DIAKONISSALAITOKSEN RAPORTTI 2026

Kenen käsissä nuorten tulevaisuus on?

Haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten
näkemyksiä tulevaisuudesta

Riikka Kaukonen Lindholm | Maiju Lehto
2026

© Diakonissalaitos 2026

Kuvat: Sanna Mander

Taitto: Timangi / Anne Kaikkonen

ISBN: 978-952-7667-11-8

Yhteistyössä:

SITRA

Sisällys

1. Tiivistelmä	4
-----------------------	----------

2. Osallistava tulevaisuustyö: saavutettavammät ja esteettömät tulevaisuustyöpajat	6
---	----------

2.1 Tiedot työpajoista ja osallistujista	7
--	---

2.2 Kokemukset tulevaisuustyöpajoista	8
---------------------------------------	---

2.3 Aineiston analyysi ja raportointi	9
---------------------------------------	---

3. Tulevaisuustyöpajojen keskeiset havainnot	10
---	-----------

3.1 Vaikuttaminen, demokratia ja päätöksenteko tulevaisuuden rakentamisen keinoina	11
--	----

3.2 Työ ja toimeentulo ovat suuria unelmia, mutta myös suuria huolia	17
--	----

3.3 Yhteisöt ja yhteisöllisyys tulevaisuuden voimavarana	21
--	----

3.4 Kun hyvinvointivaltion apuun voi luottaa, on mahdollista rakentaa tulevaisuutta	24
---	----

3.5 Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet muodostavat tulevaisuuden arvopohjaa	28
--	----

3.6 Nuorten huomina tarvitsee ilmastotekoja	30
---	----

3.7 Teknologinen kehitys haastaa sekä uudistaa demokratiaa	35
--	----

4. Yhteenveto ja johtopäätökset	37
--	-----------

Liitteet	40
-----------------	-----------

Ilmiöasemat eli saavutettavammät ja esteettömämmät tulevaisuustyöpajat	40
--	----

1. Tiivistelmä

Tämä raportti käsittelee sitä, miten erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset ja etenkin nuoret näkevät nuorten tulevaisuuden Suomessa. Tulevaisuusajattelun avulla katse voidaan irrottaa nykyhetkestä, ongelmiin reagoinnista kohti aktiivista tulevaisuuden rakentamista.

Havainnot perustuvat 18 tulevaisuustyöpajaan, jotka järjestettiin keväällä 2026. Työskentelyyn osallistui 100 ihmistä – pääosin erilaisia ja eritaustaisia nuoria, mutta myös ikääntyneitä. Tulevaisuustyöpajat hyödynsivät Diakonissalaitoksen Ilmiöasematoiminnassa kehitettyjä osallistavan tulevaisuustyön menetelmiä, jotka painottavat saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Menetelmien tarkoitus on mahdollistaa keskustelu tulevaisuudesta jokaiselle. Tulevaisuus on yhteinen, mutta kaikkien ääni ei kuulu siitä käytävässä keskustelussa. Siksi tämä raportti esittelee erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ajatuksia siitä, millainen on hyvä nuorten tulevaisuus ja miten voisimme rakentaa sitä juuri tässä hetkessä.

Osallistujien toivomassa tulevaisuudessa jokaisella on mahdollisuus rakentaa omannäköistä ja ihmisarvoista elämää taustasta ja elämäntilanteesta riippumatta. Se edellyttää moniäänistä päätöksentekoa, toimivia palveluja, yhteisöllisyyttä ja yhdenvertaisuutta sekä ilmasto- ja ympäristötoimia, jotka turvaavat hyvän elämän mahdollisuudet myös tuleville sukupolville.

Tulevaisuuteen liittyvä toivo korostui voimavarana, joka ylläpitää kykyä toimia ja tavoitella itselle merkityksellistä tulevaisuutta. Aineiston perusteella yhteiskunnallinen luottamus vahvistaa toivoa. Kun ihminen luottaa saavansa apua ja voivansa vaikuttaa, se vahvistaa luottamusta myös tulevaisuuteen. Työpajoissa kuitenkin nousi merkkejä siitä, että erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten yhteiskunnallinen luottamus on koetuksella. Se saattoi pienentää kokemusta omista mahdollisuuksista rakentaa tulevaisuutta sekä lisätä nuoruuden valintoihin kohdistuvia paineita. Epävarmuutta tulevaisuudesta herättivät huolet toimeentulosta ja työllistymisestä,

hyvinvointivaltion ja palvelujen heikentymisestä, ilmastonmuutoksesta sekä maailman turvallisuustilanteesta.

Aineistossa nousee esiin, että ihmisillä on vahva halu vaikuttaa omaan ja yhteiseen tulevaisuuteen. Tulevaisuutta on kuitenkin vaikea rakentaa, jos arki on esimerkiksi taloudellisten vaikeuksien vuoksi jo niin kuormittavaa, että ihmisen voimavarat hupenevat siitä selviytymiseen. Toimijuus tarvitsee tuekseen toivoa ja todellisia mahdollisuuksia, joiden luomisessa yhteiskunta voi tukea. Luottamus siihen, että yhteiskunta kantaa myös vaikeissa elämäntilanteissa vahvistaa toivoa siitä, että hyvä tulevaisuus on mahdollinen ja siihen voi vaikuttaa. Hyvä tulevaisuus rakentuu sekä yksilöiden toiminnasta että yhteiskunnan kyvystä pitää ihmiset mukana. Erityisen tärkeää on varmistaa, etteivät tulevaisuuden mahdollisuudet kasaudu vain niille, joilla on jo valmiiksi vahvat voimavarat, verkostot ja taloudellinen turva.

Tulevaisuustyöpajat olivat erityisesti suunnattu ihmisille, jotka kuuluvat haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Niitä järjestettiin muun muassa lastensuojelun palveluiden piirissä oleville nuorille, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille, yksin alaikäisenä turvapaikanhakijana Suomeen tulleille nuorille, kehitysvammaisille ja autismikirjolla oleville nuorille, sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella oleville nuorille. Yksi työpajoista järjestettiin myös ikääntyneille.

Demokratiassa kaikkien ääni ei kuulu ja erityisesti haavoittavassa asemassa olevat ihmiset jäävät usein tulevaisuutta koskevan päätöksenteon ulkopuolelle. Päätöksenteon on uusiuduttava. Tarvitsemme paikkoja, jotka mahdollistavat osallistumisen keskusteluun erilaisille ihmisille ja niissä syntyneen tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa. Kokemuksemme mukaan osallistava tulevaisuustyö vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ääntä päätöksenteossa.

Raportti on osa Sitran rahoittamaa Demokratia tarvitsee kaikkien ääntä – Tulevaisuusvalta ja ennakointi päätöksenteossa -hanketta, jota Diakonissalaitos toteuttaa yhteistyössä valtiovarainministeriön Avoimen hallinnon kanssa.

Raportti on suunnattu kaikille tulevaisuudesta kiinnostuneille, ja erityisesti valtionhallinnon ennakointi- ja päätöksentekoprosessien tueksi.

2. Osallistava tulevaisuustyö: saavutettavammät ja esteettömät tulevaisuustyöpajat

Tämän yhteenvedon aineistona käytettiin esteettömmämpiä ja saavutettavampia tulevaisuustyöpajoja, joilla kerättiin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten näkemyksiä tulevaisuudesta. Tulevaisuusajattelun avulla katse voidaan irrottaa nykyhetkestä, ongelmiin reagoinnista kohti aktiivista tulevaisuuden rakentamista. Useat eri toimijat järjestivät työpajoja hyödyntämällä Diakonissalaitoksella kehitettyjä osallistavan tulevaisuustyön menetelmiä.

Tulevaisuustyöpajojen tavoitteena on 1) vahvistaa osallistujien kykyä tulevaisuusajatteluun ja mahdollistaa osallistuminen tulevaisuuskeskusteluun 2) kerätä systemaattisesti osallistujien ajatuksia tulevaisuudesta valtionhallinnon ennakointityön ja päätöksenteon tueksi.

Osallistuvan tulevaisuustyön tavoitteena on laajentaa tulevaisuusvaltaa – eli sitä, kenellä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä pidämme mahdollisina ja toivottavina tulevaisuuksina. Tulevaisuus ei vain tapahdu, vaan se rakennetaan – niiden ajatusten pohjalta, joita ihmisillä nyt on. Kaikille hyvän ja ihmisarvoisen tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan ajatuksia yhteiskunnan joka laidalta.

Diakonissalaitos on kehittänyt esteettömmämpiä ja saavutettavampia tulevaisuustyön menetelmiä yhdessä asiakkaittensa kanssa, koska huomasi, että perinteiset dialogit eivät sopineet menetelmänä kaikille¹. Tulevaisuuksien ajattelu ja dialogi saattoi olla monelle Diakonissalaitoksen asiakkaalle haastavaa, esimerkiksi päihderiippuvuuden, mielenterveyden haasteiden, neuromoninaisuuden, kielitaidon haasteiden tai kehitysvammaisuuden vuoksi.

1 Menetelmät kehitettiin erityisesti yhdessä kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden toimintakeskuksen, vammaisten asumisyksikön, päihdepalveluyksiköiden (opioidikorvaushoito, avohuumehoito) ja Asunto ensin -asumispalveluiden asiakkaiden kanssa.

Ilmiöasemamallin mukaisen tulevaisuustyöpajan järjestämiseen on useita vaihtoehtoja, sillä ihmiset ovat erilaisia ja heille sopivat erilaiset osallistumisen tavat. Työpajoissa on mahdollista käyttää eri aisteja ja toimintatapoja, kuten puhe, kuva, teksti, kirjoittaminen, liike tai kommunikoinnin apuvälineet. Osa menetelmistä sopii esimerkiksi henkilöille, jotka kommunikoivat tukikuvien tai erilaisten kommunikaatioapuvälineiden avulla. Diakonissalaitos on julkaissut oppaan, joka ohjeistaa menetelmissä ja työpajojen järjestämisessä: Jokaisesta tulevaisuusosallinen – näin järjestät saavutettavampia ja esteettömpiä tulevaisuustyöpajoja, 2024.

Ilmiöasemamenetelmillä laajennetaan tulevaisuusvallan käyttäjien joukkoa

Diakonissalaitoksen kehittämässä osallistavan tulevaisuustyönmallissa eli Ilmiöasemilla on tavoitteena laajentaa tulevaisuusvaltaa eli ”valtaa vaikuttaa siihen, mitä tulevaisuudessa pidetään toivottavana tai mahdollisena”². Sitra on kehittänyt tulevaisuusvallan käsitettä kuvaamaan sitä, minkälaista vallankäyttöä liittyy tulevaisuuteen ja miten valta jakautuu yhteiskunnassa³. Erilaiset tulevaisuusnäkemykset vahvistavat elinvoimaista demokratiaa: tulevaisuus kuuluu kaikille, ja moninaiset tulevaisuuskuvat auttavat rakentamaan tulevaisuutta, joka on toivottava mahdollisimman monelle, eikä vain harvoille. Siksi on tärkeää laajentaa tulevaisuusvaltaa käyttävien joukkoa ja pohtia, kuka jää tulevaisuutta koskevan keskustelun ulkopuolelle.

2.1 Tiedot työpajoista ja osallistujista

- 18 tulevaisuustyöpajaa.
- 100 osallistujaa.⁴
- Paikat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Pori, Jyväskylä, Oulu, Turku ja Discord-alusta.
- Tulevaisuustyöpajoja järjestettiin suomeksi ja englanniksi.

2 Sanna Rekola ja Terhi Ylikoski. 2025. Kaikki mukaan tulevaisuuskeskusteluun – mutta miten? Helsinki: Sitra.

3 Mikko Dufva, Jenna Lähdemäki-Pekkinen, Lilli Poussa ja Sanna Rekola. 2024. Tulevaisuusvalta. Helsinki: Sitra.

4 100 osallistujaa perustuu arvioon. Lähityöpajoihin osallistui 90 ihmistä ja etäyhteyksin järjestetyssä tulevaisuustyöpajassa Discord-alustalla osallistui joukko keskustelijoita, joiden tarkkaa määrää ei kirjattu ylös.

Osallistujat olivat muun muassa:

Lastensuojelun palveluiden piirissä olevia nuoria, seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöihin kuuluvia nuoria, yksin alaikäisenä turvapaikanhakijana Suomeen tulleita nuoria, kehitysvammaisia ja autismlinkirjolla olevia nuoria, koulutuksen ja työn ulkopuolella olevia nuoria sekä ikääntyneitä.

Tulevaisuustyöpajojen järjestäjät:

Pelastakaa Lapset ry, Mahdollisuus Lapselle, Vanhustyön keskusliitto sekä Diakonissalaitoksen ja Rinnekotien eri yksiköt ja toiminnot.

Ihmiset, jotka kuuluvat haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin tulevaisuustyöpajoissa.

Tavoitteenamme tulevaisuustyöpajoissa oli kerätä ajatuksia erityisesti niiltä väestöryhmiltä, joilla ei ole samoja yhteiskunnallisia mahdollisuuksia kuin muilla. Tästä joukosta voidaan käyttää myös yleisesti tunnettua käsitettä 'haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset', millä halutaan korostaa kyseisten henkilöiden riskiä joutua eriarvoiseen asemaan oman vaikutusvaltansa ulkopuolella olevista tekijöistä johtuen (sanastokeskuksen termipankki TEPA). Haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät määrittyvät suhteessa käsiteltävään ilmiöön ja yhteiskuntaan, jonka vuoksi ei ole olemassa yksiselitteistä listaa siitä, mitkä ryhmät ovat haavoittuvassa asemassa.

Tässä työssä haavoittuvuutta tarkastellaan erityisesti suhteessa mahdollisuuksiin vaikuttaa tulevaisuuteen ja sitä koskeviin näkemyksiin. Osallistujia ei rajattu ennalta tiettyihin ryhmiin, vaan työpajojen järjestäjät päättivät itse, kenelle työskentely suunnattiin. Tällä lähestymistavalla pyrittiin huomioimaan haavoittuvuuden moninaisuus ja laajentamaan tulevaisuuskeskusteluun osallistuvien joukkoa. Jokainen osallistui ennen kaikkea omana itsenään ilman odotusta edustaa jotakin ihmisryhmää. Yhteenvedo ei myöskään pyri muodostamaan yhtä kertomusta tulevaisuudesta.

2.2 Kokemukset tulevaisuustyöpajoista

Osallistujilta kerättiin palautetta työpajoista. Monet pitivät työskentelyä kiinnostavana, mutta myös haastavana. Vaativien kysymysten pohtiminen yhdessä muiden kanssa avasi uusia näkökulmia tulevaan. Osallistujat arvostivat mahdollisuutta tuoda näkemyksiään esiin nuorten tulevaisuudesta, mutta palautteessa korostui toive siitä, että heidän ajatuksiaan kuunnellaan ja hyödynnetään aidosti päätöksenteon tukena.

Työpajojen vetäjille järjestettiin erillinen purkutilaisuus, jossa he jakoivat kokemuksiaan ja havaintojaan työskentelystä. Materiaaleja pidettiin selkeinä, mikä helpotti työpajojen toteuttamista. Moni vetäjä kuvasi työskentelyä innostavaksi. Suurimmat haasteet liittyivät tiedottamiseen ja osallistujien tavoittamiseen. Tämän vuoksi osallistujien tavoittamisen ja kutsukäytäntöjen kehittäminen on tärkeää.

2.3 Aineiston analyysi ja raportointi

Raportti perustuu keväällä 2026 järjestetyissä tulevaisuustyöpajoissa kerättyyn aineistoon. Se koostuu työpajakeskusteluista tehdyistä anonyymeistä kirjauksista sekä toiminnallisten tehtävien tuotoksia dokumentoivasta kuvamateriaalista.

Aineisto on tarkasteltu temaattisen kokonaisanalyysin avulla. Diakonissalaitoksen osallistavan tulevaisuustyön asiantuntija kävi läpi kaikki kirjatut ja jäsensi ne teemoihin niissä toistuvasti esiin nousseiden ilmiöiden, huolten, voimavarojen, vaikutusmahdollisuuksien ja kehittämistarpeiden perusteella. Tavoitteena ei ole tuottaa tilastollisesti yleistettäviä tuloksia, vaan tulkita kokemustietoa ja muodostaa siitä valtionhallinnon päätöksentekoa tukevia johtopäätöksiä. Joissakin tapauksissa tarkastellaan erikseen tiettyjen väestöryhmien näkemyksiä, jos niissä korostuu muusta aineistosta poikkeavia painotuksia.

Tulkintatyössä hyödynnettiin myös tekoälyä asiantuntijatyön tukena. Diakonissalaitoksen yhteistyökumppani Sailer on rakentanut Ilmiöasemalle suljetun ja tietoturvallisen GPT-ratkaisun (Generative Pre-trained Transformer), jota käytettiin erityisesti tarkastelun kattavuuden varmistamisessa. Luokittelu tehtiin ensin asiantuntijatyönä, minkä jälkeen sitä verrattiin tekoälyn tuottamaan luokitteluun. Tulokset olivat pääosin yhteneviä ja tukivat asiantuntijan tekemiä johtopäätöksiä.

Tulkintaa koskeva huomio

Aineiston vahvuus on kokemusten yksityiskohtaisuus ja moniäänisyys. Tulokset kuvaavat osallistujien kokemuksia ja näkemyksiä, eivät koko väestön jakaumia. Toistuvuus kertoo kuitenkin siitä, mitkä kysymykset ovat eri elämäntilanteissa merkityksellisiä ja vaativat palveluissa sekä päätöksenteossa huomiota.

3. Tulevaisuustyö- pajojen keskeiset havainnot

” Tulevaisuuden ajattelevinen herättää ahdistusta.”

” Epävarmuutta, mutta myös lohtua. Historia toistaa itseään myös hyvässä. Epävarmuuden aikoja on ollut aina, se luo toivoa siitä, että kriisit loppuvat.”

” Huolta siitä, että voiko itse vaikuttaa tulevaisuuteen. Kenen käsissä se on?”

” Jos kuvitellaan, et ois varmaa, et vuonna 2041 olis kaikki täysin pilalla, nii en mä miettis opiskelua tai muuta.”

” Nuorilla täytyy olla toivoa tulevaisuudesta, filis, että on joku syy elää tai minkä takia tekee yhtään mitään.”

” Toivoa tuo se, että kokee menevänsä omia tavoitteita ja omannäköistä tulevaisuutta kohden.”

Näin osallistajat kuvasivat tulevaisuuden herättämiä tunteita. Tunteet vaikuttavat toimintaan tässä hetkessä ja siten myös siihen, millaiseksi huominen rakentuu. Ihmiset kuvasivat ahdistusta, pelkoa ja epävarmuutta, mutta myös toivoa. Aineistossa toivo näyttäytyy toimintakykyä ja toimijuutta ylläpitävänä voimavarana sekä jaksamisen edellytyksenä. Se auttaa opiskelemaan, hake-
maan työtä, jatkamaan vaikeissa elämäntilanteissa ja tavoittelemaan omien arvojen mukaista elämää. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan työpajois-
sa esiin nousseita teemoja, jotka liittyvät tulevaisuutta koskeviin toiveisiin, voimavaroihin, arvoihin ja huolenaiheisiin. Raportin tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten rakentaa ihmisarvoista ja toivoa herättävää tulevai-
suutta kaikille nuorille, myös haavoittuvassa asemassa oleville.

Tulevaisuussiemenet

Jokaisen teeman yhteyteen on laadittu tulevaisuussiemen, joka ammentaa osallistujien näkemyksistä, arvoista ja toiveista. Tulevaisuussiemen ei kuvaa suoraan aineistosta nousevaa johtopäätöstä tai ennustetta, vaan yhden kuvitellun mahdollisen tulevaisuuden, jossa osallistujille tärkeät asiat toteutuvat ainakin osittain. Tulevaisuussiementen tarkoituksena on konkretisoida vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja kannustaa lukijaa kuvittelemaan erilaisia tulevaisuuksia ja niiden mahdollisuuksia.

3.1 Vaikuttaminen, demokratia ja päätöksenteko tulevaisuuden rakentamisen keinoina

Tulevaisuutta rakennetaan nykyhetkessä, ja työpajoissa pohdittiin paljon omia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin ja yhteiskunnan suuntaan. Keskusteluissa ihmisten tahto osallistua tulevan rakentamiseen. Esiin nousi laaja kirjo vaikuttamisen tapoja, kuten äänestäminen, vapaaehtoistyö, mielenosoitukset, kansalaisaktivismi, kulutusvalinnat, sosiaalinen media, keskustelut sekä epäoikeudenmukaisuuteen puuttuminen.

” Vapaaehtoistoilla, työpajoilla, kuten vaikuttamisverkostossa, Pridessä.”

” Puuttumalla kiusaamiseen, kyseenalaistamalla ja haastamalla.”

Työpajoissa keskusteltiin siitä, kuinka tulevaisuuteen voi vaikuttaa myös arjen pienissä tilanteissa. Toisten kohtaaminen, ystävällisyys ja ennakkoluulojen haastaminen voivat muuttaa yhteisöjen toimintatapoja ja ajattelua. Keskusteluissa yhteisen huomisen rakentaminen näyttäytyikin laaja-alaisena ilmiönä, joka koostuu sekä pienistä että suurista teoista elämän eri osa-alueilla.

” Kohtaamisissa voi laajentaa muiden ajattelumaailmaa.”

” Vaikuttaa vähentää rasismia purkamalla maahan tulleiden stigmaa olemalla itse maahan tulleet ystävällinen muille.”

” Menetkö julkisilla, vietkö roskat, lajitteletko, pidätkö valot päällä, seuraatko somea, haluatko julkaista jotain vaikuttavaa, miten puhut itsellesi, osallistutko johonkin mielenosoitukseen. On noita pieniä asioita, joilla voi vaikuttaa pitkässä juoksussa.”

Tulevaisuuksien käsittely herätti myös pohdintaa demokratiasta ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Monet kokivat, että demokratia ja sen instituutiot tarjoavat Suomessa väyliä osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen. Samalla omat vaikutusmahdollisuudet niiden puitteissa saattoivat tuntua pieniltä.

” Äänestämällä, että vaikutan päätöksentekoon.”

” Periaatteessa voi vaikuttaa, muodollisesti voi vaikuttaa. Mutta päättäjät eivät ota huomioon.”

” Tuli mieleen, et päättäjät/poliitikot/korkeassa vaikutusvaltaisessa asemassa olevat ihmiset lopettais huijaamisen.”

Keskusteluissa pohdittiin myös demokratian uudistumista ja vallan tasaisempaa jakautumista. Erityisesti taloudellisen ja poliittisen vallan kytkökset herättivät kritiikkiä. Esimerkiksi joidenkin mielestä varallisuus antaa osalle ihmisistä suhteettoman suuren vaikutusvallan. Toivotussa tulevaisuudessa osallistumisen mahdollisuudet eivät riippuisi asemasta tai varallisuudesta, vaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen olisi useita erilaisia väyliä.

” Mä otin demokratiakortin. Tuntuu tulevina vuosina, että suoria keskusteluja tarvitaan siitä, että mihin mennään demokratian suhteen.”

” Se olis hyvä, että perusihmiset pystyisi paremmin vaikuttaa yhteiskuntaan ja se on meidän yhteiskunnassa, [että] raha on valtaa ja siksi muutamilla ihmisillä on liian suuri vaikutusvalta. Sen ei mun mielestä pitäisi mennä niin.”

” Ettei rahalla saisi valtaa, kenelläkään yhdellä ihmisellä ei olisi valtaa, kaikilla olisi yhdenmukaiset oikeudet vaikuttaa asioihin, enemmän kansanvaltaa.”

Kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista kytkeytyi myös ikään. Nuorten suhdetta demokratiaan muovaavat kokemukset siitä, kenen ääntä yhteiskunnassa pidetään arvokkaana ja uskottavana. Keskusteluissa nousi esiin tilanteita, joissa nuoria ei iän vuoksi otettu vakavasti tai kohdeltu täysivaltaisina toimijoina. Tällaiset kokemukset voivat heikentää tunnetta siitä, että nuorten näkemyksillä on merkitystä heitä koskevissa päätöksissä.

” Ehkä semmosta poliittista keskustelua, ”aikuisten aiheista” esim. ekonomiasta suhtaudutaan niin että kasvaka aikuisiksi ennen kuin kerrotte mielipiteenne aiheesta.”

” Jos jostain puhutaan enemmän, niin otetaanko niitä sitten tosissaan? Niinku Greta Thunberg vaan nauretaan, eikä sitä oteta tosissaan.”

” Usein jos yrittää mennä aikuisten keskusteluihin vaikuttaa, niin sitten ne sanoo vaan, että hei tää on aikuisten keskustelu.”

län lisäksi myös ihonväri, uskonto ja vammaisuus vaikuttivat kokemuksiin osallisuudesta ja mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Esimerkiksi toistuva häirintä tai syrjintä saattoi heikentää tunnetta omasta vaikutusvallasta yhteiskunnassa.

” Vammaisten ääni tulee kuulua.”

“ Us, foreign people, when we come to another country, we learn many things that we don’t know before. We learn about Tasa-arvo, everybody is the same. You can be who you want. But it is not always so. Every day I hope that I can change it, but I can’t change it. Some people treat people differently based on skin, religion. For example, in public transport, in metro or bus, or mall, I can see some people who speak in Finnish, but I know they are saying something bad to me. They just attack. They speak bad things about my skin, my religion. This I cannot change. Every morning, I prepare, because of course you will see one or two or three at least. I hope it will change.”

Sen sijaan kokemukset yhdenvertaisesta kohtelusta ja kuulluksi tulemisesta vahvistivat uskoa omiin mahdollisuuksiin osallistua tulevaisuuden rakentamiseen. Keskusteluissa nousi esiin myös se, että ihmiset haluavat vaikuttaa eri tavoin. Osalle suora toiminta, kuten ilmastoprotestit, tuntuu luontevammalta vaikuttamisen muodolta kuin edustuksellinen demokratia tai muut perinteiset osallistumisen tavat. Työpajoissa nousi kuitenkin epäilyjä siitä, kuinka hyvin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa huomioidaan nuorten erilaisia vaikutusentapoja, kuten ilmastoprotesteja.

” Ainaki itellä tulee silleen mieleen et jossain protestissa tai marssissa on kaikki kohdattu samalla lailla. On se niinku hyvältä tuntunut että on nähnyt että on paljon muitakin ihmisiä että välittää niin paljon että on lähtenyt liikkeelle.”

” Vammaiset saisi äänestää ja apua selkokieleksi.”

” Ja vaikka massiivisia määriä ihmisiä protestoi ja ilmastonmuutos etenee niin omasta mielestä Suomen hallitus ei tee tarpeeksi asioiden edistämiseksi.”

Yhteiskunnallinen päätöksenteko herätti monissa myös turhautumista ja epätoivoa tulevaisuutta kohtaan. Työpajoissa kyseenalaistettiin, ymmärtävätkö poliitikot päätöksensä seuraukset nuorille ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille. Aineiston perusteella usko tulevaan vahvistuu päätöksenteossa, jossa korostuvat kuuntelu, läpinäkyvyys, luotettava tieto ja pyrkimys ymmärtää niitä ihmisiä, joihin päätökset kohdistuvat.

” Oikeasti kuunnelkaa nuoria. Nuorten hyvinvointi on tärkeää, koska me ollaan tän maan tulevaisuus. Muistakaa se, kun teette päätöksiä, koska joka ikinen niistä vaikuttaa nuoriin.”

Työpajojen osallistujilla on vahva halu vaikuttaa tulevaisuuteen, mutta kokemus vaikutusmahdollisuuksista on osalla heikko. Uskoa tulevaan vahvistaa päätöksenteko, jossa erilaiset ihmiset ja osallistumisen tavat vaikuttavat päätöksentekoon, nuoria kuunnellaan aidosti ja päätösten vaikutukset haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin otetaan huomioon.

Tulevaisuussiemen: Demokratia kutsuu osallistumaan.

Demokratia on osallistuvaa ja moniäänistä. Päätöksenteko tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia vaikuttaa myös vaalien välillä. Osallistuvan demokratian innovaatiot yleistyvät. Osallistumisen tavat huomioivat esteettömyyden ja saavutettavuuden, jolloin yhä useammalla on mahdollisuus tulla kuulluksi. Erilaisten ihmisten osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun pidetään arvokkaana, ja moninaiset näkökulmat nähdään päätöksenteon vahvuutena.

3.2 Työ ja toimeentulo ovat suuria unelmia, mutta myös suuria huolia

Työ, opiskelu ja toimeentulo herättivät keskustelua kaikissa työpajoissa. Mahdollisuus kouluttautua ja työllistyä nähtiin keskeisenä keinona rakentaa omaa tulevaisuutta myös haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten näkökulmasta.

” Voin vaikuttaa kouluttautumalla ja työllistymällä.”

” Opiskelun kautta saatavat taidot.”

” Kouluttautumalla lisää, että työllistyy.”

Sekä työelämä että opiskelu näyttäytyivät tärkeinä tapoina osallistua yhteiskuntaan. Moni toivoi, että tulevaisuuden koulutusjärjestelmä ja työelämä huomioisivat paremmin ihmisten erilaiset tarpeet ja että tukea olisi saatavilla sitä tarvitseville. Toivotussa tulevaisuudessa esteettömyys ja saavutettavuus olisivat nykyistä vahvempi osa koulutusta ja työelämää, jotta jokaisella olisi mahdollisuus osallistua omista lähtökohdistaan käsin.

” Osa ei saa töitä, jos on autismi tai adhd.”

” Töitä olisi helpompi saada vaikka on erilainen, saisi tukea enemmän ja tulisi hyväksytyksi.”

” Työ, että kaikki voisivat tehdä sellaista työtä, johon on valmis.”

Työelämän murros ja sen mukanaan tuoma epävarmuus näkyivät vahvasti keskusteluissa. Erityisesti työllistymisen näkymät herättivät huolta. Moni pohhti, säilyykö koulutuksen, työn ja toimeentulon välinen yhteys tulevaisuudessa yhtä vahvana kuin aiemmin. Lisäksi tekoälyn kehityksen pelättiin vähentävän työpaikkoja. Keskusteluissa nousi esiin myös henkilökohtaisia kokemuksia työnhaun vaikeudesta. Haasteita kohtasivat myös tutkinnon suorittaneet, kansainvälistä kokemusta hankkineet ja perinteisesti hyvin työllistävälle alalle kouluttautuneet nuoret. Toistuvat hylkäykset saattoivat murentaa luottamusta omaan osaamiseen sekä heikentää uskoa tulevaan. Tilanne koettiin erityisen vaikeaksi silloin, kun työkokemusta ei vielä ollut, työnhaku oli pitkittynyt tai henkilön työkyky oli osittain rajoittunut. Kilpailun kiristyminen herätti huolta siitä, kuinka helposti ihminen voi jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle omista ponnisteluistaan huolimatta.

” Työmarkkina ja lähinnä ehkä tossa harmittaa ja huolestuttaa niin on vähän ehkä huijattu olo, että yhteiskunta tai hallitus ois vähän niinku valehdellu. Se tulee siitä, että esim peruskoulussa on sanottu, että jos esim. on hyvä kielissä tai tieteessä nii aina pärjää työelämässä eikä oo mitää hätää ja esim. ansioluettelossa, että taidot palkitaan. Nyt tuntuu siltä, että esim mulla on tieteen kandidatkinto yliopistosta, ulkomailla asunu viis vuotta, tehty töitäkin ja silti en edes pääse haastattelukierrokselle missään. Tuntuu että on tehnyt kaiken oikein, eikä riitä siltikään mihinkään.”

” Kuvastaa tietämättömyyttä siitä, että kun joku vaikka saattaa sanoa, että minä nuorena vain kävelin johonkin paikkaan ja menin kysymään että onko töitä ja niitä silloin sai. Eli ehkä just kuulee sitä enemmän sitä semmosessa kontekstissa, että kuinka osa ehkä ymmärtää ja osa ei, että kuinka erilaista se työnhakuprosessi nykypäivänä on. Ei oo enää sitä, että työllistytään yhteen paikkaan ja ollaan siellä 30–40 vuotta.”

” Mut, itekki hakenu töitä. Ni saimme joku 500 hakemusta, ni joka paikas sama juttu. Miks mää hakisin ku ei kuitenkaa saa, on nii pal parempii hakijoi ni masentaa.”

Keskusteluissa esitettiin myös kriittisiä näkemyksiä työn asemasta yhteiskunnassa. Moni pohti, kuinka voimakkaasti ihmisen arvoa mitataan työn kautta. Kokemus siitä, että arvostus riippuu ensisijaisesti palkkatyöstä, herätti kritiikkiä. Huolta herätti myös se, että työttömien työnhakijoiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan ja ylläpitää hyvinvointiaan esimerkiksi vapaaehtoistyön tai taiteen avulla saatettiin rajoittaa.

” Et’ työ on elämän arvon mittari. Tuloeroihin liittyen on fakta et’ tuloerot kasvaa jatkuvasti. Tutkittu, että mitä pienemmät tuloerot on, se tuottaa hyvinvointia ja [päinvaston].”

” Voisko opettaa ihmisiä enemmän, kertoo lapsille, et’ kaikki työt on tärkeitä. Et’ vaikka jos ei olis siivoojia, nii silloin huomattais, et’ niit ei oo.”

” Taiteen tekeminen evättiin työttömältä, mikä on tosi lyhytnäköistä. Tai vapaaehtoistoiminnan tekeminen. Henkinen puoli on työttömänä yhtä tärkeä kuin muukin. Nuorena työttömyys syö ihmisarvoa. Tähän pitäisi saada muutoksia.”

Työelämään liittyvät paineet vaikuttivat myös siihen, millaisena nuoruus näyttäytyi. Keskusteluissa nousi esiin huoli siitä, onko nuorilla enää riittävästi tilaa kokeilla, erehtyä, vaihtaa suuntaa ja aloittaa uudelleen. Oman polun valitsemiseen liittyvä epävarmuus yhdistyi pelkoon siitä, että väärä päätös voi johtaa pitkäaikaisiin vaikeuksiin.

” Opiskelussa on luonnollista, että opiskelu meneekin pieleen. Nyt on tehty vaikeaksi se, että vaihtaa alaa. Hirveä stressi siitä, miten tietää, mitä lähtee opiskelemaan. Eikä saa työpaikkaa, vaikka haluaisi miettiä vaihtoehtoja. Jokaista ratkaisua pitää hirveästi miettiä, mikä on oikea ratkaisu. Jotkut ajattelevat, ettei tee mitään, kun ei osaa päättää.”

Koulutus näyttäytyi tärkeänä väylänä rakentaa omaa tulevaisuutta, mutta siihen liittyi myös taloudellisia riskejä. Erityisen suuria ne olivat henkilöille, joilla ei ollut valmiiksi taloudellista turvaverkkoa. Opintotuen riittävyys, opintolainan korostunut asema sekä epävarmat työllistymisnäkymät herättivät kysymyksiä opiskelun kannattavuudesta. Keskusteluissa nousi esiin huoli siitä, että kouluttautumisen mahdollisuudet riippuvat yhä enemmän taloudellisesta tilanteesta.

” Sit myöskin opiskelu ja sivistys, että osaa ajatella itselleen ja osaa miettiä minkälaisen tulevaisuuden haluaa ja miksi ja minkälainen olisi omasta mielestä hyvä tulevaisuus.”

” Opiskelu ja taidot. Opiskelua voi jatkaa koko elämän. Edellisestä opiskelusta on aina hyötyä edelliseen. Se on tärkeää, että on mahdollisuus opiskeluun.”

” Se et ois rahaa oikeestikki elää, leikkaavat koko aika noit kaikke maailman tukia ja viel opiskelijoilt. Se on se ku vuokran maksaa nii ei paljoo rahaa syömisee jää. Et unelma elämä ois se et vuokra yms pois alta ja jäis ruokaanki rahaa.”

Monissa työpajoissa toimeentulo nousi keskeiseksi osaksi osallistujien tulevaisuuskuvia. Monen näkemyksiä varjostivat huolet taloudellisesta selviytymisestä ja samalla riittävä toimeentulo nähtiin tärkeänä osana toivottua tulevaisuutta. Eräässä työpajassa tämä kiteytyi ajatukseen, että taloudellinen vakaus luo edellytykset omannäköisen elämän rakentamiselle, sillä se mahdollistaa tulevan suunnittelun.

” [Tulevaisuus sanana herättää] Huolta työllistymisestä, tukien leikkaamisesta ja selviämisestä.”

” Taloudellinen vakaus ja turvallisuus mahdollistaa tulevaisuuden suunnittelun itselleen omannäköiseksi ja mielekkääksi.”

Työpajojen keskustelut herättivät kysymyksen siitä, miten yhteiskunta voi tukea ihmisiä muuttuvassa työelämässä sekä ehkäistä sitä, etteivät yksittäiset haastavat elämäntilanteet määritä ihmisten loppuelämää. Aineiston perusteella nuorten kouluttautumisen tukeminen nähtiin keskeisenä investointina tulevaisuuteen. Osallistujat toivoivat riittävän toimeentulon turvaamista opintojen aikana sekä tarvittavan tuen tarjoamista itsenäistyvään arkeen ja opintojen suorittamiseen.

Työllistymisen esteiden ehkäiseminen nähtiin yhtä tärkeänä. Keskusteluissa nostettiin esiin esimerkiksi mahdollisuus uudelleen kouluttautumiseen, osa-aikatyön ja satunnaisten työkeikkojen yhteensovittaminen etuuksien kanssa, matalan kynnyksen palvelut työelämän ja opiskelun ulkopuolella oleville nuorille sekä työmahdollisuuksien luominen henkilöille, joiden työttömyys on pitkittynyt tai joilla ei vielä ole työkokemusta. Myös mahdollisuus merkitykselliseen tekemiseen, kuten vapaaehtoistoimintaan työttömyyden aikana, nähtiin tärkeänä osallisuuden tukena.

” Ei toimi niin, että jos haluavat että ihmiset menevät töihin ja opiskelemaan niin sitten leikataan aikuiskoulutuksesta.”

” Tulorajat isommiksi, koska nykyään ei voi hankkia työkokemusta, kun se leikkaa heti tukia ja uhkaa toimeentuloa.”

Nuorten suurimmat unelmat ja pelot liittyivät pitkälti työhön, koulutukseen ja toimeentuloon. Työelämä muuttuu nopeasti ja keskusteluissa nousi kokemus siitä, ettei yhteiskunnan tuki ja palvelujärjestelmä aina vastaa ihmisten tarpeisiin. Työelämän ulkopuolelle jääminen saattoi käynnistää kierteen, josta oli vaikea päästä eteenpäin. Tämä lisäsi epävarmuutta ja heikensi uskoa tulevaan. Toivotussa tulevaisuudessa yhteiskunta tukee ihmisten mahdollisuuksia kouluttautua, työllistyä ja löytää oma paikkansa yhteiskunnassa.

Tulevaisuussiemen: Työmarkkinat muuttuvat, mutta niin myös työn merkitys ihmisten identiteetille.

Työelämän polut ovat aiempaa moninaisempia ja vaihtelevampia, mikä muuttaa ihmisten suhdetta työhön. Kokemus omasta arvokkuudesta ei perustu ensisijaisesti työnimikkeeseen, ammattiin tai jatkuvaan kiinnittymiseen työelämään. Merkityksellinen tekeminen säilyy tärkeänä, mutta sitä löydetään aiempaa useammin myös työn ulkopuolelta, esimerkiksi yhteisöistä, harrastuksista ja kansalaistoiminnasta. Nuoret kokevat voivansa löytää paikkansa yhteiskunnassa monin eri tavoin, mikä vahvistaa hyvinvointia ja uskoa tulevaan.

3.3 Yhteisöt ja yhteisöllisyys tulevaisuuden voimavarana

Läheiset ihmissuhteet ja erilaiset yhteisöt nousivat työpajoissa keskeisiksi voimavaroiksi, jotka vahvistivat uskoa tulevaan. Osallistujat kuvasivat saavansa niistä kannustusta omien unelmien ja tavoitteiden tavoitteluun. Tukea saattoi saada esimerkiksi perheenjäseniltä, ystäviltä tai nuorille suunnattujen palveluiden ja valmennusten työntekijöiltä. Työpajoissa pohdittiin myös sitä, kuinka käsitykset tulevaisuudesta rakentuvat vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Harrastukset ja muut yhteisöt tarjosivat roolimalleja, jotka auttoivat hahmottamaan omia tavoitteita ja mahdollisuuksia.

” Kaverit mä näen roolimalleina, niin se auttaa tosi paljon, että näkee sen, mitä ite haluaa. Mullon harrastus, sillä on ollut tosi hyvä vaikutus, se on auttanut tekeen parempia päätöksiä elämän kaa.”

” Tuki; oli se sitten perhe kaverit ketkä tahansa, sitten tämmönen ku Vamos ja kaikki tämmöset, ite koen semmoset tärkeeks; ulkonen tuki on tosi tärkeä.”

” I have my mom. She always tries to make me happy and tells me that I can reach what I want.”

Yhteisöt olivat myös paikkoja, joissa osallistujat kokivat voivansa itse edistää hyvää tulevaisuutta esimerkiksi tukemalla muita, lisäämällä ymmärrystä keskustelun kautta tai toimimalla yhteisten tavoitteiden puolesta

” Voin vaikuttaa tukemalla muita.”

” Kohtaamisissa voi laajentaa muiden ajatusmaailmaa.”

” Teen vapaaehtoistyötä nuorten kaa, mulle on tärkeää, että mun kontulalaiset nuoret voi hyvin; heidän elämään sillä on hyvä vaikutus ja se on kivaa, pieniltä osin se vaikuttaa. Valitsen myös olla positiivinen, uskon että se vaikuttaa useampaan ihmiseen ja vaikuttaa myös tulevaisuuteen, että löytää syitä ja olla ja tulla positiivisemmaksi.”

Moni toivoi yhteisöllisyyden vahvistuvan tulevaisuudessa. Työpajoissa se yhdistyi välittämiseen, keskinäiseen huolenpitoon ja toisten tukemiseen. Sen koettiin tuovan elämään merkitystä sekä vahvistavan turvallisuuden tunnetta. Työpajoissa esitettiin esimerkiksi toive tulevaisuuden arjesta, joka loisi enemmän mahdollisuuksia kohtaamisille ja yhdessäololle.

” Yhteisöllisyys, se että pidettäis toisista huolta, ettei oltais vaan yksilöitä jotka on kaikki erikseen miettimässä ongelmia.”

” Yhteisöllisyys ja yhteyden luominen ja ylläpitäminen. Et ei oltais niin kaukana toisistamme. Kohtaaminen.”

” Toivo lisääntyis yhteisöllisyydellä. Et mietittäis miten voidaan tehdä toinen toisemme elämistä helpompaa.”

” Muiden ihmisten seura. Tää liittyy tavalliseen yhteiseloon ja siihen, että arjet kohtaisi. Et meidän arjet ei rakentuisi sellaisiksi, jotka on vaan kauempana toisistaan ja niin pirstaleisia. Nyt se millaista arki on niin vaan, johtaa siihen että ihmiset ei kohtaa. Jos meidän arjet olisi rakennettu niin että kohtaamiselle olisi tilaa ja se olisi helppoa, rauhallista. Tähän liittyy myös ajatus työnteosta. Tuolla

oli myös joku oma tehtäväkortti, mihin liitin tän saman et sen merkityksen ja tarkoituksen vois löytää siitä että mitä mä teen on arvokasta muille. Koska ihan kaiken tekemisen merkitys rakentuu yhteisöissä. Vaikka joku tekisi yksin taidetta niin se merkitys silti palaa johonkin ihmisten väliseen vuorovaikutukseen.”

Yhteisöllisyyden lisäksi tulevaisuustyöpajoissa korostui toive yhteiskunnasta, joka hyväksyy ja vaalii ihmisten moninaisuutta. Työpajoissa oli pohdintaa siitä, kuinka erilaisuus rikastuttaa yhteisöjä ja avartaa ihmisten ajattelua.

” Mul tulee mieleen et ihmiset on erilaisia, mut sit ku on omaksunut tietynlaisen identiteetin, nii et muut vois lämpimästi hyväksyy sen. Et kukaan ei jäis yksin ja et vois antaa sen raportin, tai englanniksi rapport, et tämä ihminen tuo lisää rikkautta siihen yhteisöön.”

” Ihmisten pitäis kohdata erilaisia ihmisiä. Ennakkoluulet rikkoutuu sillä, et ollaan tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa.”

” Mul on monimuotoisuus, et ois monimuotoinen kansa ja monimuotoinen luonto.”

Tulevaisuustyöpajojen keskusteluissa korostui, että matalan kynnyksen yhteisöt, harrastukset ja erilaiset kohtaamispaikat eivät ole pelkästään vapaa-ajan toimintaa. Ne vahvistavat hyvinvointia, luovat toivoa ja tarjoavat ihmisille paikkoja, joissa he voivat kokea kuuluvansa joukkoon. Samalla ne rakentavat perustaa, jolta omaa tulevaisuutta on mahdollista suunnitella ja rakentaa.

Tulevaisuussiemen: Yhteisökeskeisyys läpäisee yhteiskuntaa.

Yhteisöt ja yhteisöllisyys nähdään voimavarana, joka vahvistaa hyvinvointia, luottamusta ja kykyä uudistua. Yhteisöjen merkitys tunnustetaan laajasti, minkä vuoksi yhteisöllisyyden tukeminen on keskeinen lähtökohta työelämän, kaupunkien ja palveluiden suunnittelussa. Tilat, ajankäyttö ja toimintatavat tukevat ihmisten kohtaamista arjessa sekä mahdollistavat yhteen kokoontumisen niin suurten kuin pientenkin asioiden äärelle.

3.4 Kun hyvinvointivaltion apuun voi luottaa, on mahdollista rakentaa tulevaisuutta

Terveys, hyvinvointi sekä niitä tukevat sosiaali- ja terveyspalvelut nousivat työpajoissa esiin osana hyvää tulevaisuutta. Keskusteluissa pohdittiin, kuinka terveyshaasteet voivat vaikeuttaa tulevaisuuden rakentamista, kun voimavarat kuluvat arjessa selviytymiseen. Samalla korostui mahdollisuus saada apua ja tukea silloin, kun omat voimat eivät riitä. Osallistujat toivoivat yhteiskunnalta yhdenvertaista panostusta hyvinvointiin ja palveluihin, jotka huomioivat myös vammaisten ihmisten tarpeet.

” Terveys, eli toivon kymmenen vuoden päästä, että on terve ja pystyy liikkumaan ja käymään töissä. Se on tosi tärkeä ja tuntuu että kaikki muut asiat saa jotenki hoidettu, mut jos on terveyshaasteita niin se hankaloittaa tilannetta.”

” Avunsaanti heti eikä hetken päästä.”

” Mielenterveyspalveluiden mahdollistaminen kaikille ilman vuoden jonoja.”

” Vammaisten hyvinvointi tulee olla samanarvoista ei alapuolella.”

Työpajoissa pohdittiin sosiaali- ja terveyspalvelujen tulevaisuutta sekä sitä, voiko hyvinvointivaltioon ja sen tarjoamaan tukeen luottaa myös jatkossa. Huolta herättivät sekä omat kokemukset avunsaannin vaikeuksista että palveluihin kohdistuvat leikkaukset. Esiin nousivat erityisesti pitkät jonot mielenterveyspalveluihin. Keskusteluissa pohdittiin myös sitä, millaista hyvä tuki on. Moni toivoi palveluihin enemmän aikaa kohtaamisille sekä nykyistä kokonaisvaltaisempaa työtettä. Ihmisen tilanteen toivottiin tulevan tarkastelluksi kokonaisuutena sen sijaan, että apua joutuisi hakemaan useista eri palveluista.

” En usko, että [sosiaali ja terveyspalvelut] on menossa parempaan suuntaan. Huonompaan yleisesti. Hoitoonpääsy: kun meet lääkäriin, niin voiko luottaa siihen, että sut tutkitaan kunnolla. Kun meet lääkäriin, niin sun pitäisi ite tietää, mikä sulla on. Kolme vuotta oon yrittänyt saada mielenterveysapua ja sitä lähetettä on unohdettu ja palautettu. Enkä mä tiedä mitä apua mä tarvin mutta ei oo resursseja tutkia.”

" Pitää voida tarpeeksi huonosti että apua saa mutta toisaalta kun voit liian huonosti niin et saakaan apua."

" Millä perusteella päättäjät tekevät valintoja leikkausten kohteista: ymmärtävätkö päättäjät oikeasti sen, miten leikkaukset vaikuttavat vaikkapa nuorten hyvinvointiin?"

" Että otettaisiin ihmisten kaikki haasteet vastaan ja niille tehtäis jotain, ihan fyysiset ja psyykkiset ja päihteenkäytöt ja mitä onkaan. Toivoisin, että päästäis semmoiseen tilanteeseen, että terveydenhoitotyypeillä olisi aikaa ja tilaa auttaa."

" Palveluita tarjottaisiin yhdessä, kokonaisvaltaisempaa hoitoa."

" Ei luukuttamista."

Myös ennaltaehkäisevän ja oikea-aikaisen avun merkitystä korostettiin. Niiden nähtiin vastaavan ihmisten tarpeisiin ennen tilanteiden vaikeutumista. Palveluiden rooli korostui erityisesti silloin, kun muuta turvaverkkoa ei ollut saatavilla. Nuoret nostivat esiin myös nuorille suunnattujen matalan kynnyksen palveluiden, kohtaamispaikkojen ja tukitoimien merkityksen. Niiden koettiin vastaavan nuoruuden erityisiin haasteisiin sekä vahvistavan voimavaroja vaikeissa elämäntilanteissa.

” Mulla on jälkihuolto, mutta sitten hallitus on päättänyt, että se loppuu kun mä täytän 23 vuotta, vaikka siitä on ollut mulle valtava tuki. Ennen sitä oli 25-vuotiaaksi: monilla nuorilla ei oo välttämättä ketään, ja kaks vuotta on iso aika, eikä tommoset päätökset tue ketään. Kun noistakin leikataan, niin jos nuoret ei saa apua, niin voi olla paljon vaikeampaa tulevaisuudessa.”

” Apu; toivon, että ihmiset auttavat toisiaan, että olis tämmöisiä niinku Vamos, joka auttaa ihmisiä elämässään, enemmän.”

” Erilaisten tukihankkeiden ja tukipalveluiden vaaliminen ja vertaistukipalveluiden turvaaminen.”

Työpajojen perusteella terveys, hyvinvointi ja luottamus avun saamiseen muodostavat perustan hyvälle tulevaisuudelle. Oikea-aikaiset, saavutettavat ja kokonaisvaltaiset palvelut vahvistavat ihmisten voimavaroja sekä mahdollisuuksia rakentaa oman näköistään elämää. Samalla ne luovat turvallisuutta tilanteissa, joissa omat voimavarat eivät yksin riitä.

Tulevaisuussiemen: Hyvinvointia pidetään onnistumisen mittana

Yhteiskunnan keskeisenä tavoitteena pidetään hyvinvoinnin vahvistumista. Hyvinvoinnin mittaaminen ohjaa päätöksentekoa, palveluiden kehittämistä ja politiikan arviointia talouskasvun rinnalla. Talous nähdään välineenä hyvinvoinnin rakentamisessa, ei päämääränä itsessään. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, miten päätökset vaikuttavat ihmisten arkeen, osallisuuteen ja elämänlaatuun.

Hyvinvointivaltio 2040. Tulevaisuuskuvaa on luotu nuorten toiveista liittyen tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluihin, hyvinvointivaltion rooliin ja oikea-aikaiseen tukeen. Kuvitus Sanna Mander 2026.

3.5 Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet muodostavat tulevaisuuden arvopohjaa

Tulevaisuustyöpajoissa pohdittiin tasa-arvon toteutumista nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Osallistujille oli tärkeää, että jokaisella olisi taustastaan tai ominaisuuksistaan riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään. Keskusteluissa korostuivat myös taloudellinen yhdenvertaisuus, syrjimätön kohtelu ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Eräs osallistuja nosti esiin, kuinka ihonväriin tai uskontoon perustuva syrjintä ja häirintä ovat ristiriidassa tasa-arvon periaatteiden kanssa. Työpajoissa hahmotelluissa tulevaisuuskuvissa korostuivat ihmisoikeuksien toteutuminen, yhdenvertaisuus sekä ihmisten moninaisuuden kunnioittaminen.

” Ihmisoikeudet. Että ne ei olis mikään keskustelunaihe.
Että ne vaan kuuluis kaikille eikä niistä tarvii enää vääntää.
Yhdenvertaisuus vaan toteutuisi.”

” Et kaikil ihmisil olis mahis rakentaa omannäköinen elämä, et olis samanlaiset lähtökohdat hyvään elämään, ja jos ei olis samanlaisia lähtökohtia, nii sais apua siihen. Et ihminen ei tippuis kelkasta.”

” Vammaisilla tulee olla sama ihmisarvo.”

Hyvää tulevaisuutta pohtiessaan osallistujat nostivat esiin myös nykyisiä esteitä yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Keskusteluissa korostui näkemys siitä, että kaikilla tulee olla samat oikeudet, mutta niiden toteutuminen edellyttää ihmisten erilaisten tarpeiden huomioimista. Esimerkkeinä mainittiin transihmisten pääsy tarvitsemiinsa hoitoihin sekä vammaisten ja neurokirjon ihmisten tarvitsema esteettömyys, saavutettavuus ja riittävä tuki. Näihin kuuluvat esimerkiksi selkokielineen viestintä vaaleissa sekä joustavat ja tuetut koulutus- ja työelämäpolut. Kehitysvammaisten ja autismitkirjon nuorten työpajoissa korostui lisäksi itsemääräämisoikeus ja mahdollisuus tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä.

” Köyhyys ja eriarvoisuus lyö leiman koko elämäksi. Voi tulla kiusatuksi. Tai ei voi samaistua, kun ei ole mahdollisuutta osallistua harrastuksiin.”

” [10 vuoden päästä nuorten hyvässä tulevaisuudessa] Pyörätuolilla pystyisi kulkemaan lähemmäs kuntoilulaitteita ulkona.”

” Me vammaispuolella saisimme elää omaa elämää.”

Tulevaisuudelta toivottiin myös rauhaa ja turvallisuutta, joita tarkasteltiin työpajoissa laajasti. Turvallisuus tarkoitti osallistujille fyysisen turvallisuuden lisäksi ihmisten välistä kunnioitusta, yhdenvertaista kohtelua, ympäristön hyvinvointia, taloudellista vakautta sekä mahdollisuutta elää rauhassa omalla itsenään. Rauha puolestaan yhdistyi niin kansainväliseen vakauteen kuin sisäiseen mielenrauhaan ja psyykkiseen hyvinvointiin.

” Pelottaa, että tulee sota. Ja maailmanloppu.”

” Turvallisuus on kaiken a ja o. Ei mistään tuu mitään, jos ei oo turvallinen olo.”

” Ilman rauhaa omassa yhteiskunnassa ja koko maailmassa hyviä asioita ei voida edistää.”

” Turvallisuus. Monimuotoisuuden vaaliminen ja et kaikki sais olla rauhassa. Et rauhassa oleminen ei olis etuoikeus vaan ihmisoikeus.”

Työpajojen perusteella hyvän tulevaisuuden perustana ovat yhdenvertaisuus, tasa-arvo, ihmisoikeudet ja turvallisuus. Osallistujien toivotussa tulevaisuudessa jokaisella on taustastaan, ominaisuuksistaan tai elämäntilanteestaan riippumatta todelliset mahdollisuudet hyvään ja omannäköiseen elämään.

Tulevaisuussiemen: Monimuotoisuus vahvistaa yhteiskuntaa.

Erilaiset taustat, kokemukset ja näkökulmat nähdään yhteiskuntaa rikastuttavana voimavarana. Tämä näkyy niin yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnassa kuin työelämän käytännöissä. Esteettömyys, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä suunnittelun lähtökohtia. Turvallinen osallistuminen mahdollistaa aiempaa useampien ihmisten mukanaolon, ja moninaiset näkökulmat tukevat uuden oppimista, kehittämistä ja päätöksentekoa.

3.6 Nuorten huominen tarvitsee ilmastotekoja

Hyvinvoiva ympäristö, kestävä kehitys ja luonnon monimuotoisuus nousivat monissa työpajoissa keskeiseksi osaksi toivottuja tulevaisuuskuvia. Niissä luonto säilyy elinvoimaisena, luonnonvaroja käytetään kohtuullisesti ja elinympäristöt ovat viihtyisiä. Osallistujille oli tärkeää, että myös tulevat sukupolvet voivat nauttia metsistä, puhtaasta vedestä, maaseudusta ja monimuotoisesta luonnosta.

”Haluaisin että nuoretkin pääsisivät vielä nauttimaan luonnosta, eikä meidän luonto katoais hirveesti niinkun kehityksen alta sitten, että uhrattais esim. luonto asuintilojen taikka joittenkin asioiden kannalta, mitkä tois sitten esimerkiksi jotain voittoa taikka kapitaalia yrityksille.”

”Jos ei oo planeettaa mil elää ni ei oo mitää mitä tehäkkää.”

”Luonto on tärkeä, puita ei saa kaataa.”

Keskusteluissa pohdittiin myös sitä, millaisia muutoksia tarvitaan kestävän kehityksen toteutumiseksi. Esiin nousivat esimerkiksi kierrätyksen kehittäminen, luonnon huomioiminen päätöksenteossa sekä luonnonvarojen nykyistä vastuullisempi käyttö. Talouskasvun ei nähty saavan tapahtua ympäristön kustannuksella.

” Mä valitsin ekana kestävä kehitys, koska sanoin oispa mahis valita kaikki. Mun mielestä kestävä kehitys tarkoittaa näit kaikkii asioita. Taloudellisesti tottakai ettei uhrattais luontoa sen rahan ja kasvun takia. Ja tottakai et kaikki luonto otettais huomioon.”

” Kestävä kehitys: luontoresurssit ei kuluisi niin nopeasti, käytettäisi vaan tarvittava määrä muovia, luontovaikutukset otettaisiin huomioon, ennakointi! kierrätykseen panostaminen.”

Toivottujen tulevaisuuskuvien rinnalla keskusteluissa hahmottui myös huomattavasti synkempi kehityssuunta. Monet arvioivat ilmaston lämpenemisen, sään ääri-ilmiöiden ja luontokadon jatkuvan. Ympäristökriisi sekä sen hillitsemiseksi tehtyjen toimien riittämättömyys herättivät huolta ja ahdistusta erityisesti nuorissa. Huoli ulottui myös ilmastonmuutoksen seurauksiin, kuten veden riittävyyteen ja ruuantuotantoon.

” Ilmasto: lämpeneminen ja ääri-ilmiöt lisääntyy, ahdistaa, voi olla ajattelemaa mutta sitä ei pääse pakoon. Kuinka paljon tekoäly vie vettä, kuinka sen käyttö on lisääntynyt kasuaalisti.”

” Kynisesti aattelen, että luonto jatkaa näivettymistä vielä vuonna 2041.”

” Vesi, juomavesi huolettaa. Pohjavettä käytetään liian paljon. Todella tärkeää pohtia vedenkäyttöä. Monissa maissa pohjavesi kuivunut. Joutuu lähtemään pois, ei voi elää. Ilmastonmuutos pahentaa tilannetta, Euroopassakin syttynyt tulipaloja. Ilmastopakolaisuus tulee lisääntymään.”

” Jos ilmastonmuutos menee tarpeeksi pahaksi, se on katastrofaalista ihmiskunnalle.”

Luontokato ei näyttäytynyt vain tulevaisuuden uhkana, vaan myös nykyhetken ilmiönä. Keskusteluissa kuvattiin, kuinka metsien, peltojen ja viheralueiden rakentaminen näkyy omassa elinympäristössä ja herättää surua sekä turhautumista. Moni koki, että taloudellinen hyöty asetetaan liian usein luonnon edelle.

” Rakennetaan koko ajan, luontomaisema vähenee, ärsyttää kun rakennetaan rumia kerrostaloja, vanhat rakennukset puretaan, pelloille rakennetaan moderneja taloja, jotka ei sinne sovi, kaupungit rakennetaan täyteen, viheralueille aletaan rakentamaan”

” Ehkä silleen, et luonto pysyisi (...). Monessa paikassa on vedetty metsiä alas. Mun lempimetsä on vedetty pois.”

Keskusteluissa kyseenalaistettiin myös välinpitämättömyys ilmastokriisiä kohtaan sekä poliittisten toimien riittämättömyys sen hillitsemisessä. Monille osallistuneille nuorille ilmastonmuutos näyttäytyi konkreettisena osana omaa tulevaisuutta, eikä ongelmaa voinut sivuuttaa. Vaikka aiempien sukupolvien nähtiin tehneen päätöksiä, jotka ovat osaltaan johtaneet nykytilanteeseen, seuraukset kohdistuvat voimakkaasti nuoriin. Useat nuoret kuvasivat turhautumista siihen, että ilmastotoimien vaatimaa kiireellisyyttä ei heidän mielestään oteta päätöksenteossa riittävän vakavasti. Osa koki myös, etteivät kansalaisten vaikuttamisyrittämykset, kuten mielenosoitukset, johda näkyviin muutoksiin. Tämä saattoi vahvistaa pessimististä suhtautumista tulevaan ja heikentää kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista.

” Mulla on ainakin vähän pessimistinen olo, kun kaikki päättäjät on 50-vuotiaita miehiä, niin miten paljon ne kuuntelee. Samoin kun sanotaan, että kierrättämällä vois vaikuttaa, niin sitten on niitä bisnesmiehiä, jotka... Et miks mulle huudetaan, jos mä heitän jonkun pahvin roskeen. Ei ilmastonmuutos ole mun syy. Ärsyttää vaan.”

” Ainakin niinku ilmastonmuutos, koko ajan näkee uutisissa että ääri-ilmastotilanteita on enemmän ja ne on pahempia. Ja ilmasto paikoissa muuttuu, esim. on lämpimämpää ja pidempään.”

” Ilmastonmuutos huolestaa ja siihen reagoiminen huolestaa. Tällä hetkellä vaikkapa joukkoliikenteen käyttöön ei kannusteta, koska joukkoliikenteen käyttäminen on kallista.”

Samaan aikaan moni tunnisti myös omia mahdollisuuksiaan edistää kestävä kehitystä. Protesteihin osallistumisen lisäksi vaikuttamisen keinoina nähtiin esimerkiksi kierrättäminen, käytettyjen tavaroiden ostaminen, ruokahävikin vähentäminen ja kulutuksen kohtuullistaminen.

” Kierrättämällä, pyrin ostamaan käytettyjä, pienentämällä ruokahävikkiä.”

” Kulutustottumukset.”

” Luontoa säästämällä.”

” Ei roskata luontoa, luonnonsuojeleminen. Tulevaisuuden kannalta tärkeää.”

Aineiston perusteella ympäristövastuun ei kuitenkaan ajateltu kuuluvan yksin yksilöille. Kestävien valintojen tulee olla taloudellisesti ja käytännöllisesti mahdollisia kaikille, myös pienituloisille. Siksi ympäristökriisin ratkaiseminen nähtiin ennen kaikkea yhteiskunnallisena kysymyksenä, joka edellyttää päätöksiä luonnon suojelemiseksi, päästöjen vähentämiseksi ja kestävien valintojen tekemiseksi aidosti saavutettaviksi.

” Toivoisin olevan paremmin niin julkinen liikenne ja ympäristö. Ympäristön kannalta ois hyvä, jos julkinen liikenne, kun se on Helsingissäkin kallistunut mikä on tosi harmi, ku sillen ihmiset ei käytä niitä. Mä mielellään just käytän kaikkii niitä, mut jos on liian kallista ni ei pysty.”

Työpajojen perusteella nuorten usko tulevaan kytkeytyy vahvasti siihen, pystytäänkö ilmastonmuutosta ja luontokatoa hillitsemään. Kestävä tulevaisuus edellyttää yksilöiden tekojen lisäksi yhteiskunnallisia ratkaisuja, jotka turvaavat luonnon kantokyvyn sekä hyvän elämän edellytykset myös tuleville sukupolville.

Tulevaisuussiemen: Nuoret käyttävät valtaa ympäristökysymyksissä.

Ympäristö- ja ilmastopolitiikkaa tarkastellaan osana ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta. Päätösten vaikutuksia arvioidaan myös nuorten ja tulevien sukupolvien näkökulmasta. Nuoret osallistuvat päätöksenteon eri vaiheisiin, ja heidän näkemyksillään on merkittävä painoarvo. Samalla eri sukupolvien välinen vuoropuhelu vahvistuu ja vastuuta yhteisestä tulevaisuudesta rakennetaan yhdessä.

Kestävä ympäristö 2040. Tulevaisuuskuva on luotu nuorten toiveista ympäristöön, ilmastoon ja kestävään elämäntapaan liittyen. Kuvitus Sanna Mander 2026.

3.7 Teknologinen kehitys haastaa sekä uudistaa demokratiaa

Myös teknologisesta kehityksestä keskusteltiin paljon. Työpajoissa sen vaikutukset näyttäytyivät kuitenkin kaksijakoisina. Teknologian nähtiin helpottavan työntekoa, tiedonsaantia, yhteydenpitoa ja yhteiskunnallista osallistumista. Samalla siihen liitettiin huolia yksityisyydensuojasta, valvonnasta, työelämän muutoksista ja luotettavan tiedon tunnistamisesta. Osallistujat pohtivat myös sitä, miten teknologian kehitystä ohjataan ja kenen näkökulmasta uusia ratkaisuja suunnitellaan. Erityisesti luottamusta heikensivät henkilötietojen kerääminen kaupallisiin tarkoituksiin sekä yksityisyyden kaventuminen digitaalisessa ympäristössä.

”Tietojen leviämistä tapahtuu vaikka sanotaan, että olisi tietoturvallista.”

”Ne haluaa tietää susta kaiken ja tehdä sillä rahaa ja kontrolloida sillä.”

”Yksityisyyden katoaminen olisi aika huono asia.”

Tekoäly nousi keskusteluissa esiin sekä mahdollisuutena että huolenaiheena. Keskustelijoita mietityttivät erityisesti sen vaikutukset työpaikkoihin, luonnonvarojen kulutukseen ja ihmisten riippuvuuteen teknologiasta. Osa pohti myös, miten tekoälyn yleistyminen vaikuttaa ihmisten osaamiseen ja kykyyn toimia itsenäisesti.

”Toi tekoälyn kehittyminen voisi loppua n.y.t nyt. Tiäättekö kuinka paljon se tuhlaa luonnonvaroja. Meistä tulee ihan porkkanoita. Jengi kysyy ChatGPT:ltä miten keittää teetä.”

”Tekoäly pelottaa. Jos kaikki luottaa huomisessa tekoälyyn, niin miten käy.”

Myös sosiaalisen median vaikutuksista keskusteltiin paljon. Sen nähtiin tuovan ihmisiä, tietoa ja ilmiöitä lähemmäs arkea, mutta samalla mahdollistavan väärän tiedon, häirinnän ja yksipuolisten sisältöjen leviämisen. Esimerkiksi algoritmien vaikutus siihen, mitä ihmiset näkevät verkossa, herätti kysymyksiä tiedon monipuolisuudesta ja julkisen keskustelun laadusta. Toisaalta sosiaalinen media nähtiin myös väylänä osallistumiselle, yhteisöjen löytämiselle ja epäkohtien näkyväksi tekemiselle. Sen avulla voidaan jakaa tietoa, nostaa esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä ja puuttua esimerkiksi häirintään.

” Somessa ja internetissä voi vaikuttaa, mutta mitkä algoritmit työntää mitäkin on eri asia.”

” Olen huomannut, että some ja muut kommentointi on vaikuttaneet siihen, että sananvapaus tarkoittaa vapautta seuraamuksista.”

Työpajojen perusteella teknologian vaikutukset eivät määräydy vain teknisten ratkaisujen perusteella, vaan myös sen mukaan, millaisia arvoja niiden kehittämiseen ja käyttöön liitetään. Osallistujat korostivat tietosuojan, läpinäkyvyyden ja kriittisen medialukutaidon merkitystä. Toivotussa tulevaisuudessa teknologia vahvistaa ihmisten mahdollisuuksia toimia, osallistua ja saada tietoa sen sijaan, että se kaventaisi niitä.

Tulevaisuussiemen: Teknologia rakentaa yhteistä hyvää.

Teknologinen kehitys suuntautuu aiempaa vahvemmin yhteisen hyvän edistämiseen. Uusien innovaatioiden vaikutuksia tarkastellaan laajalaisesti huomioiden oikeudenmukaisuus, demokratia, hyvinvointi ja ympäristö. Keskusteluun teknologian suunnasta osallistuvat laajasti eri toimijat kuten yritykset, tutkijat, julkinen sektori ja kansalaiset. Yhteiskehittäminen auttaa tunnistamaan ratkaisuja, jotka tukevat myönteistä yhteiskunnallista muutosta ja vahvistavat yhteistä hyvää.

4. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämä yhteenveto on koonnut yhteen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ajatuksia siitä, minkälaista nuorten huomista he toivoivat ja mikä sitä estää syntymästä. Ihmisillä on tahto vaikuttaa tulevaisuuteen, mutta mahdollisuudet siihen voivat olla rajallisia erityisesti, jos omat ovat voimavarat eivät riitä muuhun kuin arjesta selviytymiseen. Osallistujat tunnistavat oman vastuunsa ja toimijuutensa. He puhuvat opiskelusta, työn hakemisesta, äänestämisestä, kierrättämisestä, omasta terveydestä huolehtimisesta ja toisten auttamisesta. Samalla aineisto osoittaa selvästi, ettei hyvää tulevaisuutta voida rakentaa vain yksilöiden valinnoilla. Toimijuus tarvitsee tuekseen todellisia mahdollisuuksia. Ihmisen on voitava luottaa siihen, että opiskelu luo mahdollisuuksia, riittävä toimeentulo kantaa läpi haastavien aikojen, apua saa sitä tarvitessaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisella voi olla vaikutusta. Luottamus on kivijalka, jolle ihmisten on mahdollistaa rakentaa tulevaisuutta.

Aineisto herättääkin kysymään, miten haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset kokevat yhteiskunnallisen luottamuksen. Työpajoissa nousee merkkejä siitä, että erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten yhteiskunnallinen luottamus murenee. Se voi heikentää kokemusta siitä, että omaan tai yhteiseen tulevaisuuteen voi vaikuttaa. Aineistossa pohditaan, voiko luottaa omaan tulevaisuuteen, omiin vaikutusmahdollisuuksiin, poliittisiin päättäjiin, sosiaali- ja terveyspalveluihin, toimeentulojärjestelmään, työllistymiseen, teknologiaan, mediaan ja verkossa välitettyyn tietoon ja muihin ihmisiin. Epävarmuus omista vaikutusmahdollisuuksista tiivistyy kysymykseen:

**” Huolta siitä, että voiko itse vaikuttaa tulevaisuuteen.
Kenen käsissä se on?”**

Suomessa 2026 voimme yhdessä pohtia, miten voimme tänä päivänä rakentaa tulevaisuuden yhteiskuntaa, jossa kaikki ihmiset, myös haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, voivat luottaa yhteiskuntaan. Palvelujen yhteydessä luottamus tarkoittaa varmuutta siitä, ettei ihminen jää yksin vaikeassa tilanteessa. Päätöksenteossa epäluottamusta lisää kokemus siitä, etteivät päättäjät ymmärrä päätöstensä seurauksia. Työelämässä ja koulutuksessa luottamusta horjuttaa puolestaan se, ettei kouluttautuminen välttämättä johda työhön tai riittävään toimeentuloon.

Erityisen tärkeää luottamuksen rakentaminen on siksi, että luottamuksen ja toimijuuden välillä näyttää aineiston perusteella olevan yhteys. Kun ihminen uskoo saavansa apua, voivansa vaikuttaa ja etenevänsä kohti tavoitteitaan, hänellä on paremmat edellytykset toimia tulevaisuutensa hyväksi. Jos yhteiskunnan instituutioihin, palveluihin tai omiin vaikutusmahdollisuuksiin ei voi luottaa, tulevaisuus voi alkaa näyttäytyä ulkopuolisten voimien määräämänä.

Luottamusta vahvistavat aineiston perusteella osallisuuden vahvistaminen ja erilaiset vaikutusmahdollisuudet päätöksenteossa, helposti ja ajoissa saatavilla olevat palvelut, turvalliset yhteisöt, riittävä toimeentulo ja yhdenvertainen kohtelu. Niistä syntyy myös kokemus siitä, että yhteiskunta pitää kaikista huolta.

Aineiston keskeinen viesti on, että tulevaisuususkoa vahvistetaan tekemällä hyvää tulevaisuudesta mahdollinen. Toivo ei säily pelkillä kannustavilla puheilla, jos ihmisen arjessa ei ole riittävää toimeentuloa, turvallisia ihmissuhteita, toimivia palveluja tai mahdollisuutta osallistua. Hyvä tulevaisuus rakentuu sekä yksilöiden toiminnasta että yhteiskunnan kyvystä pitää ihmiset mukana. Erityisen tärkeää on varmistaa, etteivät tulevaisuuden mahdollisuudet kasaudu vain niille, joilla on jo valmiiksi vahvat voimavarat, verkostot ja taloudellinen turva. Tämän aineiston perusteella:

Toivotussa tulevaisuudessa:

- Jokaisella on mahdollisuus hyvään ja omannäköiseen elämään taustastaan, ominaisuuksistaan tai elämäntilanteestaan riippumatta.
- Ihmiset voivat opiskella, työllistyä ja osallistua yhteiskuntaan omista lähtökohdistaan käsin riittävän tuen avulla.
- Yhteiskunnallinen päätöksenteko on oikeudenmukaista, läpinäkyvää ja huomioi nuorten sekä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten näkemykset.
- Ihmiset kokevat kuuluvansa yhteisöihin, joissa erilaisuutta arvostetaan ja joissa on mahdollisuus saada tukea sekä kohdata muita.
- Luonto, ilmasto ja elinympäristöt voivat hyvin, ja yhteiskunnan kehitys perustuu kestävyteen sekä luonnon kantokyvyn turvaamiseen.

Esteet:

- Taloudellinen niukkuus kaventaa mahdollisuuksia rakentaa tulevaisuutta.
- Kokemukset siitä, ettei oma ääni tule kuulluksi päätöksenteossa tai että vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset.
- Syrjintä, eriarvoisuus ja esteet yhdenvertaisuuden toteutumiselle esimerkiksi iän, vamman, ihonvärin, uskonnon tai sukupuoli-identiteetin perusteella.
- Vaikeudet saada oikea-aikaista, riittävää ja toimivaa tukea sekä huoli hyvinvointivaltion kantokyvystä.
- Ilmastonmuutos, luontokato ja kokemus siitä, että ympäristökriisiin ei reagoida riittävän määrätietoisesti.

Mahdollisuudet

- Nuorten ja muiden kansalaisten vahva halu osallistua, vaikuttaa ja rakentaa parempaa yhteiskuntaa.
- Koulutus, oppiminen ja osaamisen kehittäminen, joiden avulla ihmiset voivat vahvistaa omia mahdollisuuksiaan ja löytää paikkansa yhteiskunnassa.
- Yhteisöt, harrastukset, ja läheiset ihmissuhteet, jotka lisäävät hyvinvointia, osallisuutta ja uskoa tulevaan.
- Nuorten halu toimia ilmaston ja ympäristön hyväksi luo pohjaa kestävämmälle tulevaisuudelle.
- Yhteiskunnalliset päätökset, jotka vahvistavat yhdenvertaisuutta, hyvinvointia, ympäristön kestävyttä ja luottamusta tulevaisuuteen.

Liitteet

Ilmiöasemat eli saavutettavammät ja esteettömämmät tulevaisuustyöpajat

Ilmiöasemamallin mukaisen tulevaisuustyöpajan järjestämiseen on useita vaihtoehtoja, sillä myös ihmiset ovat erilaisia ja heille sopii erilaiset osallistumisen tavat. Työpajojen järjestäjät voivat valita heidän kohderyhmälleen sopivan työpajarunon ja menetelmät. Työpajoissa on mahdollista käyttää eri aisteja ja toimintatapoja, kuten puhe, kuva, teksti, kirjoittaminen, liike tai kommunikoinnin apuvälineet. Osa menetelmistä sopii esimerkiksi henkilöille, jotka kommunikoivat tukikuvien tai erilaisten kommunikaatioapuvälineiden avulla. Menetelmissä hyödynnetään paljon toiminnallisuutta, jonka vuoksi onkin kuvaavaa puhua työpajoista. Työpajoja voi myös kutsua toiminnalliseksi dialogiksi, sillä tulevaisuustyöpajoissa, samoin kuten perinteisessä dialogityöskentelyssä, on tavoitteena luoda tilaa rakentavalle ja avoimelle vuorovaikutukselle osallistujien kesken.

Jokainen työpaja oli oma yksilöllinen kokonaisuutensa, joka huomioi osallistujien erilaiset tarpeet ja osallistumisentavat. Työpajoissa käsiteltiin muun muassa todennäköisiä tulevaisuuksia, esteitä ja hidasteita hyvälle tulevaisuudelle sekä toivottuja tulevaisuuksia. Työpajoissa hyödynnettiin myös paljon Diakonissalaitoksen kehittämiä keskustelukortteja keskustelun tukena. Diakonissalaitoksen keskustelukortit perustuvat tulevaisuustyössä yleisesti käytettyyn toimintaympäristön PESTE-analyysiin⁵. Korteissa on kuva ja helposti luettava sana. Sanoja on yhteiskunnan ja elämän eri osa-alueilta. Osallistuja valitsee kortin tai kortteja ja kertoo, miksi pitää juuri tuota kortissa olevaa asiaa merkittävänä. Keskustelukortit auttavat pohtimaan tulevaisuutta uusista näkökulmista, tunnistamaan omia toiveita ja sanoittamaan niitä. Työpajoissa hyödynnettiin lisäksi pieniä esineitä, postikortteja ja post-it-lappuja keskustelun ja tulevaisuusajattelun tukena.

Lähityöpajojen järjestämiseen tarvittiin keskusteluun fasilitaattori, kirjuri, sopiva tila 1-10 osallistujalle sekä tietokone keskustelun kirjaamiseen. Usein työpajan yhteydessä tarjottiin osallistujille pientä syötävää ja juotavaa, kuten esimerkiksi mehua, kahvia, pullaa ja hedelmiä. Osallistujille kerrottiin Ilmiöasema-työstä ja siitä, mihin työpajoissa syntyviä ajatuksia käytetään. Samalla kerrottiin, että työpajassa syntyneet ajatukset kirjataan tietokoneella anonymisti ylös. Ilmiöaseman voi järjestää myös etäyhteyksin.

5 Korttien aiheet ovat enimmäkseen arkisia ja ne ulottuvat elämän eri osa-alueille. Kategorioita on kymmenen: Ympäristö ja maapallo, Sosiaaliset asiat, Ihmiset ja suhteet, Talous, Poliitiikka ja päätökset, Teknologia, Tieto, Laki ja järjestys, Arvot ja mielipiteet sekä Kulttuuri ja vapaa-aika.

Työpajoissa käytettävät menetelmät ja
materiaalit ovat vapaasti käytettävissä
ja ne löytyvät Diakonissalaitoksen
verkkosivuilta Osallistavan tulevaisuustyön
materiaalipankki | Diakonissalaitos.fi

Rohkeasti ihmisarvon puolesta

Diakonissa-
laitos

Alppikatu 2, 00530 Helsinki • www.diakonissalaitos.fi